

ՎԵՍՏԵԱՆ ԿՈՑՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի Ո Յ Ա Ռ Ս Զ Ի Ն Գ Ա Ր Ո Ւ

(Տես յ'էջ 463)

ԳԼՈՒԽ Ը

Կ Ո Ւ Ռ Ն Ե Լ Ի Ա

ՄԵԻՇ ԳԵՈՒՆՈՐ կը բարձրանար հորիզոնին վրայ, և փոքրիկ թռչուններն իրենց առաւօտեան զայլալիկներով կը հնչեցնէին Վեստայի տաճարը: Ելաւ Կուռնելիա, նախընթաց օրուան մէջ ունեցած յուզմանց պատճառաւ գիշերն անքուն անցունելէն յոգնած:

Դէմքը տոգոյն, աչիւրը նուաղկոտ, անտառակը գնաց փաթիլան փնտռելու, իւր միակ սիրած անձը, որովհետեւ տաճարին մէջ միայն այն էր իւր սրտակիցը, իսկ տաճարէն դուրս Դոմիտիլլա և Փլորոնիա. բայց առ առաջինն աւելի յարգանք կը տածէր քան թէ սէր. երկրորդն՝ իւր մանկութեան մէկ քաղցր ժամանակը կ'արթնցնէր իւր սրբոտին մէջ, աւելի ոչինչ: Իւր ազգականներն 'ի վաղուց մեռած էին, և Սեքստուս Սաբինոս՝ որ իւր ընտանեաց վերջին մնացորդն էր՝ շատ քիչ կու գար զինքը տեսնելու:

Մեծ զգայնութեան տէր սրտերն, ինչպէս էր իւրն, որ չեն կրնար ցուցնել ուրիշի մը ունեցած գործին, շատ կը նեղուին, եթէ չի վերանան առ Աստուած՝ ուսկից կը բղիւնամէն սուրբ զգացում, ծարաւնին անցունելու համար սիրոյ այնպիսի աղբիւրէ մի, ուր ապերախութիւն, յուսախաբսթիւն և անհաստատութիւն բնաւ չեն խառնուած:

Եղովկ որ Կուռնելիա այս գերբնական երջանկութիւնը չէր կրնար զգալ, որովհետեւ կուսպատութիւնն ամենասիրուն զգացումները նիւթականացնելով, հոգին երկրիւ կը զօղէ անիգելի կապերով:

Մեռելական լուծեան մէջ՝ իւր սրտին պարապը լեցընելու համար, շատ անգամ Կուռնելիա աստղ մի կ'ընտրէր, կը կապուէր անոր և կը խօսէր խանդավառ և հրաքորոք սրտի մի խորհրդաւոր լեզուով. և եթէ ամպ մի ծածկէր զայն, ջրային անհամբերութեամբ կը սպասէր անոր փարատելուն: Ուրիշ անգամ պարզ մայրի ծաղիկ մի կ'ընտրէր, կը սիրէր զայն, շուր կու տար անոր ամէն օր. և երբ թառամէր այն, լալով կը ժողվէր անոր շրջած թերթիկները. 'էք կոյս, խնդ՛ ծաղիկ: Բայց փաթիլայի հասնելէն վերջ՝ Կուռնելիա աւելի երջանիկ էր: Բաւոր իւր սէրը պատէր էր այդ մանկան վրայ, և իբր ճշմարիտ մայր՝ կը սիրէր զնա և կը գուրգուրար վրան:

Կուռնելիա անտառակին մէջ հասնելով՝ աչք մի տուաւ, սակայն առանց փաթիլան տեսնելու: Տեղն զգալի էր, ամէն կողմ պարտեցաւ՝ առանց իւր փոքրիկ բարեկամ մուհին գտնելու: Պալատը վերադառնալու վրայ էր, բայց ինչ գեղեցիկ առաւօտ, ինչ

պիտի անոյշ ոգ, որ կարծես իւր սրտին վրայ մեղմացուցիչ սպեղանի մի դրին: Մօտակայ կաղնոյ մի ճիւղին վրայ սարեկ մի կ'երգէր. ծառին ստորոտը նստաւ՝ մտիկ ընելու համար, բայց թռչունն սարսափած՝ բացաւ թևերը և փախաւ:

— Խեղճ թռչնիկ, ճերմակ զգեստս վախցուց զքեզ, մրմնեց վեհասայի կոյսն՝ ետևէն նայելով:

Յետոյ սկսաւ քայլել, մերթ ընդ մերթ կանգ առնելով՝ ծառոց շուքին մէջ աճած մանիակները քաղելու համար: Երբ բաւական պարտեցաւ, պալատ գալով՝ փաթեղայի սենեակը դիմեց: Դուռն բաց էր, և աղջիկն այնքան խոր զբաղած էր՝ ոսկեայ շղթայով ձեռքը բռնած պղնձեայ փոքրիկ իր մը կապելու, որ չիմացաւ կուռնելիայի գալը:

— Այս ինչ մեծ զբաղումներ ունիս, սիրելի՛ քաթիւղա, ըսաւ կուռնելիա՝ յանկարծակի զնա զրկելով:

Փոքրիկ քրմուհին ի սկզբան պտոաց. բայց իւր բարեկամուհին ճանչնալով,

— Նայէ՛, ինչ գեղեցիկ բան է, ըսաւ, փոքրիկ շղթայն ցուցնելով, որուն ծայրէն թևաւոր օձ մի կախուած էր:

Քեզի համար մօրս գործերդինաց մէջ փնտոցի զայս, և այս շղթայով կապեցի՝ որ բնաւ վրայէ՛դ չի հեռացնես:

— Ինչո՞ւ կ'ուզես զրկել զքեզ տակէ:

— Որովհետեւ անոր ազդեցութեամբ զերծ պիտի ըլլաս դժբաղդութիւններէ, ըսաւ փաթիւղա:

Եւ ծուրը դնելով՝ դժուարաւ նստեցուց զնա, որ շղթայն պարանոցը անցունէ:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ կուռնելիա՝ անոր ձեռքը համբուրելով:

Այս նուէրս զմեզ պիտի պահէ Դոմետիա, նոսի և փշախայի չար դիտաւորութիւններէն, ըսաւ փրորոնիս լրջօրէն:

— Ինչո՞ւ համար կայսեր չար դիտաւորութեանց վրայ կը խօսիս. ի՞նչ կայ, հարցուց կուռնելիա յուզուելով:

— Ինչպէս ամէն մարդ՝ ես այլ իմ զաղտնիքներս ունիմ, ըսաւ փաթիւղա խորհրդաւոր եղանակաւ:

— Բացատրէ՛ միտքդ, սիրեցեալ փա-

թիւղա, կր ինչորմ. Խոքերդ պիտի լուսաւորեն միտքս, և կասկածներս պիտի փարսախսին: Խօսէ՛, քոյր իմ, լուսթիւնդ կրնայ փետսակար ըլլալ ինչ:

Փաթիւղա, զարմանալով իւր բարեկամուհւոյն յուզման վրայ, վար ցատկեց անկողնէն, և անոր ծնգաց վրայ նստելով՝ ըսաւ.

— Ձուր տեղ կը խռովիս, իմս կուռնելիա, կր տեսնեմ որ ինչմէ աւելի վախկոտ ես: Մտիկ ըրէ, ըսաւ՝ շատ զոհ ըլլալով որ պատմելու բան մ'ունի. երէկ մինչ բացակայ էիր, մինակ կը շրջիկ պալատան մէջ: Գործ մի շունենալով, չէի գիտեր՝ ինչպէս անցնեմ ժամանակս. և մինչ այս և այն կողմ կը պտտէի, փշախայի ննջարանը հասնելով լսեցի՝ որ անուշ կու տային. հետաքրքրութենէ շարժած՝ կեցայ. և... խնդրեմ դիս մի մեղադրել, կիսաբաց դռնէն ներս նայելով, տեսայ բարձրահասակ կին մի, որ թիկունքը իմ կողմն դարձուցած ըլլալով, դէմքը չկցրայ տեսնել:

« Ելայսն նոր նուէրներ պիտի մատուցանէ դիցունոյն՝ զկուռնելիա տեսնելու համար, կ'ըսէր նա առ փշախա. դիտէ իւր գործերը, որպէս զի սահմանեալ վայրկենին կարենամ հարուածել զնա: Փշախա ժպտեցաւ ամփիթատորոնին վագերաց պէս, և պատասխանեց. « Վստահ եղիր վրաս, ակնարկս պիտի թափանցէ մինչև իւր սրտին խորը »: Այն ժամանակ մտածեցի՝ թէ փշախայի սիրտն աւելի չար էր քան իւր հետ խօսող տիկնոջ սիրտը որ կ'ըսէր՝ թէ զքեզ պիտի հարուածէ. իբր թէ կրնար դպիլ վետտեանի մի. ուստի այս բժժանքը փնտոցի՝ որ ասուգիւլաւ պիտի պաշտպանէ »:

Կուռնելիա սարսուլով մտիկ ըրեր էր փաթիւղայի պատմածը. ելայսեր նուիրման համար ունեցած կասկածն ստուգութեան փոխուեցաւ: Վհատութիւնն, որ կը յալորդէ երկիւղին, պատեց իւր սիրտը, և զլուխը մանկահասակ աղջկան ուսին վրայ դնելով, անբեկ մրմնեց:

— Ո՞վ ուրեմն ինչ խորհուրդ պիտի տայ: Վայրկեան մի լքեալ և թուլասիրտ մնաց. յետոյ հպարտութեան փայլ մի աւելի գեղեցկացուց զինքը: Իւր բարուց ազնուակա-

նութիւնն և ուժգնութիւնն, որ այնչափ մեղմ էին սովորական ժամանակ, արթնցան իւր մէջ, իրեն այնպիսի քաջասրտութիւն մի ապգեւոյ՝ որուն ինքն ալ չէր յուսար: Մէկ կողմ հրելով զփաբիդա որ գորովանօք գինքը գրկած էր, խաշաձե դրաւ ձեռքերը կուրծքին վրայ, և ծանր և հնչուն ձայնով գոչեց.

— Ձիս շրջապատող դարաններն իմ դէմ անգոր պիտի ըլլան: Դոմեախանոս բռնաւոր մ'է, որուն առջև ամէն ոք կը խոնարհի. բայց ես հռովմայեցի եմ, և սրտիս մէջ նախնեացս արծանի սիրտ մի կը բաբախէ... Երբ ստոյգ վտանգ մի սպառնայ ինձ, ծեռակուտին պիտի չի գիմեմ, որովհետեւ արդի վատթարացած սինկիտոսք ալ իրենց հարց չեն նմանիր. ժողովրդեան պիտի դիմեմ, և վստահ եմ որ նա պիտի կանգնի վեհաւայի քրմուհին պաշտպանելու համար:

Այս խօսքերս ըսելու ժամանակ Կոռնեն լիայի աչերն բարկութեամբ կը վառէին. իւր սովորաբար սոճոյն դէմքն թեթեւ մի կարմրած էր. իւր ճերմակ զգեստներով կը նմանէր մարգարէական ոգւով լեցուած սիրելիւայի մի: Երբ խռովութիւնն վայրկեան մի դարգեցաւ, հանդարտութեամբ նստաւ անկողնոյն վրայ և ըսաւ փաբիդայի.

— Կը զարմանամ թէ Դոմիտիլլա ինչո՞ւ այսչափ աշացաւ. խոստացեր էր այս առաւօտ գալ:

— Գուցէ գիշերը վրայ հասնելէն վերջը գալ:

— Անկարելի է, որովհետեւ իւր հետ պիտի բերէ պատկառելի ծերունի մի որ ճանչած է զմայրս. և զու գիտես որ արևուն մըտանելէն վերջ արգելուած է արանց սրբավայրերս ոտը կոխել:

— Ե՞րբեք երթամ՝ նայիմ թէ կու գան արդեօք:

Կոռնեն լիա ընդունեցաւ փաբիդայի առաջարկութիւնը, և իւր նմարանը գնաց, որովհետեւ պէտք կը զգայր առանձին խորհելու:

Վեստեան կուսանաց նմարանն ամեն տեղին չէր նմաներ արդի քրիստոնեայ կուսանի մի խցկան: Փոքրիկ սենեակ մ'էր այն, որուն սպիտակ յատակն զարդարուած

էր մանր քառակուսի քարերէ շինուած գուռագոյն թուղուններով: Կամարակապ կնձածեի ձեռունն պնձած էր ոսկեզօծ ապակիներէ յօրինուած ամենաշքնաղ արաբացի զարդերով: Պատերն բաց զօրչաղոյն էին: Տեղ տեղ գետեղուած կային իբր զարդ՝ միջակ բարձրութեամբ քառակուսի կնձայ սեղաններ: Իսկ կարասիքն էին մի անկողին, գահաւորակ մի, տեսակ մի բարձր և նեղ դարան, որուն զւռներն արծաթազարդ սև փայտէ էին, փղոսկրեայ խորաբանդակ փորձիկ արձաններով, և բազմաձև սեղան մի՝ որուն վրայ կային ետրուրական անօթ մի և երկու պղնձի կուռքեր:

Կոռնեն լիա նստաւ մտախոհ. բայց իւր մտածութիւններն իսկոյն ընդհատեցան փաբիդայի ներս վազելովն, որ ըսաւ.

— Գեղեցիկ տիկին մի և այլոր ծերունի մի գաւթէն անցնելով՝ դէպ այս կողմ կու գան:

Այս խօսքերս ըսելէ վերջ հեռացաւ, և Դոմիտիլլա ու Անիկետոս Վեստեանի սենեակը մտան: Ուրախութեան փայլ մի լուսաւորեց Կոռնենիայի սոճոյն ճակատը. շուտով մօտեցաւ անոնց նազելի կերպով մի որ նստին, և Սեբաստոս Սաբինոսի վրայ տեղեկութիւն հարցոյց:

Դոմիտիլլայ պատասխանեց՝ թէ երկուստոր կատրիկն լաւ գիշեր մ'անցուցած էր փլաւիտս Եղեմեայ հսկողութեան ներքեւ. յետոյ խօսքը կայսեր վրայ դարձուց, և զարմացաւ՝ անոր անտարբերութիւնը տեսնելով:

— Պատմածներս անկարելի կ'երևին քեզ, ինձ չես հաւատար, ըսաւ յանկարծակի:

— Եր հաւատամ, օսկայն առանց վախելու. նուիրականն Աթենաս պաշտպան կը կանչեն քրմուհոյն, և ամբողջ Հռոմ պիտի ելնէ անոր դէմ՝ որ չյարգէ զնա:

— Ձգող կեցիք, աշխիկ, վրայ բերաւ Անիկետոս, Դոմեախանոսի ձեռքէն ամէն բան կու գայ. և իբր քրմայեաւ, կրնայ տաճար դալ երբ և ոգէ: Ձգոյճ կեցիք, կ'ըսեմ, աշարկութիւն բրէ՝ նմարանիդ մէջ, անտառին և ճաշարանի մէջ, զգուշացի՛ր ընկերուհիներէդ: Կասկածոտութիւնն լաւ բան չէ, բայց

կան պարագայներ՝ յորս պարտաւորուած ենք հետեւիլ անոր :

— Բայց այդպիսի կեանք մի անտանելի կը գտնայ ինձ, գոնեց վիստահան :

— Բռնաւորաց քմահանդրներն փոփոխական են. սա այնչափ երկայն պիտի չտևէ : Ստկայն քաջալերուէ և բանէ մի՛ վախեր, որովհետև մայրդ կ'ազօթէ քեզ համար :

— Ո՞վ ես դու ուրեմն՝ որ միշտ մօրս վրայ կը խօսիս, Եւր ճանցար դնա :

Անիկեանոս գլուխը ծռեց, և իւր գէմքն, որ միշտ հանգարտ էր, վշտալից երևայթ մ'առաւ :

— Դատ քիչ անգամ՝ և միշտ վշտօք կը յիշեմ մանկութեանս օրերը, պատասխանեց նա տխուր ձայնիւ. բայց երկիւղած մարդոցն սիրտն պիտի չընկնի ոչ ցաւերէ և ոչ ալ ուրախութենէ. և եթէ կը փափագիս, այն անցեալ ժամանակին վրայ կը խօսիմ քեզ : Մտիկ բրէ ուրեմն : Ես զաւակ եմ թեթեւագէն հեռակ գինուորի մի, որ ընկաւ պատերազմի դաշտի վրայ՝ Պոմպէոս վճռաւորս կտրիճ տրիբունին քով, որ քու մօրդ հայրն էր, և պատերազմեցաւ խուժարութ ազգաց դէմ. քրօջս հետ սնայ փաստուղայի տան մէջ : Ես աւելի մեծ ըլլալով քան զնա, կը հսկէի անոր խաղերուն վրայ, և տեսնելով անոր զարգանալը շնորհօք և զեղեցկութեամբ, աղայական մտքովս գնա Միսաստայ՝ զգաստ զիցուհւոյն կը նմանցնէի : Դատ շուտով անցան այն երջանիկ օրերն, ժամանակն արագութեամբ սահեցաւ, և անոր աւնողօքնի անխն ամեն բան ջարդուրդը ըրաւ իւր ետեւէն : մօրդ մանկութեան տարիներն այլ անցան. և երբ քսան տարեկան եղաւ, փլաւիտ Սարգիստի հետ : Քոյրս այլ ամուսնացաւ, և զնայ փաւստուղայի հետ անոր աւուսնոջն տունը՝ ուր ծնաւ զՓիլոսոփա խաղակիցդ :

Այս միջոցին իմ մանկութեան բարեբարս Պոմպէոս վճռաւորս մեռաւ. և ինձ առանց իրեն Հոռով բնակելն անտաշնելի ըլլալով, նաւեցի Պաղեստին և թեթեւագէն դիմաւոր եղայ : Վէսպասիանոս պաշարած էր այն մեղապարտ քաղաքը, որուն համար ըսած էր Բարձրեան՝ թէ քար քարի վրայ պիտի չի

մնայ : Իւր հրամանաց ներքև կուեցայ. այն ժամանակ կռապաշտ էի, բայց հարցս կրօնքն կը ցամբեցնէր զհոգիս, և կը ջլատէր կարողութիւններս անձկութեամբք և տագնապով : Սիրտս պէտք կը զգար պաշաւու առ զերաւոյն էակ մի, որ առ ինքն կը ձգէր զիս գաղտնի ազդեցութեամբ մի, և թող չէր տար որ կռապաշտութեան ամօթալից նիւթականութեան մէջ խաղաղութիւն գտնեմ : Լսած էի շատ բաներ այն Աստուծմէ զըրկուածին վրայ՝ որ զարմացուած էր զՀրէաստան իւր խօքերով. գիտէի որ կռապաշտը ծաղր կ'ընէին զնա և Հրէայք կ'ուրանային անոր աստուծութիւնը : Բայց այս ուրացումն ուրիշ բաներու հետ գիտ համոզեցին այն նուրաբանչ անձին ամենակարողութեան վրայ. վասն զի այդ մերժումն յառաջ կու գար աւնոց ունեցած երկիւղէն՝ որ չըլլայ թէ մարգարէութիւնք հաստատեն թէ նա փրկիչն է : Պաշարման ժամանակ երբայեցի բարունայ մի հետ ծանօթացայ, որ իւր կրօնքը սովորեցուց ինձ : Որ մի Նազովիցեայն վրայ իւր կարծիքը հարցուցի. լոնց, խորհեցաւ պահ մի և ըսաւ.

— Այն մարդն անշուշտ Աստուած էր, որովհետև Աստուած միայն կարող էր ընել ինչ որ նա բրաւ :

— Ուրեմն քրիստոնեայ ես, հարցուցի : — Ո՛ր, ըսաւ, մկրտութեան սուրբ ջուրն չէ հոսած ճակատի վրայ. մինչև հիմակ աչերս գոցած էի լուսոյն դէմ, յամուսնեցայ իմ մօրէս վեր եղած փաստերուն առջև. բայց երկնից բարկութիւնն ծանրանալով աստուածասպան քաղաքին վրայ, միտքս լուսաւորեցալլ չեմ տարակուսիր, կը հաւատամ, և քիչ ատենէն քրիստոնեայ կ'ըլլամ :

Բարունայն խօսքերն հոգեդոյս ազդեցին. Քրիստոսի կրօնքը սովորած էր նա, իրեն աշակերտեցայ. և երբ Հոռով դարձայ, հաւատացի անոր որ ըսաւ. « Բարիք բրէք զձեզ ատողներուն, աղօթեցէք զձեզ հալածողներուն համար » : Էր հաւատայի անոր, որովհետև այսպիսի վարդապետութեան մի տաւրածումն Աստուծոյ գործ միայն կրնար ըլլալ :

— Ուրեմն դու քրիստոնեայ ես, և յանգրեցեալ ոտքդ վեստայի պաշտտան սեմէն A.R.A.R.@

ներս գնել, ըսաւ Կոռնելիա՝ բարկութեամբ ոտքի ելնելով։

— Այո՛, քրիստոնեայ քահանայ մ'եմ, պատասխանեց ծերունին հրեշտակային ուրախութեամբ։

Յետոյ առաջ սարաւ։

— Հոովմ գալուս պէս կրօնակից եղբայրներս փնտնեցի, որք շատ չէին հայածուեր վեպասխանոսի կայսերութեան ժամանակ. և երկու տարի փորձելէ յետոյ՝ Պետրոսի յաջորդն լինոս զիս քահանայ ձեռնադրեց։

— Հեռացիր ասկէց, և մի պոծեր ներկայութեամբ աստուածուհւոյն սիրելի յարկը, գոչեց դարձեալ Կոռնելիա։

— Մի արհամարհեր գրքիստոնեայս, մի գուստր իմ, ըսաւ ծերունին հանգաբառութեամբ, որովհետև մայրդ քրիստոնեայ մեռաւ, և իւր վերջին խօսքն մարգանք մ'էր որ դու այլ իրեն հետեիս։

— Կը ստե՛ս, ծեր, գոչեց քրմունին՝ բարկութենէ տոգունելով։

— Ո՛չ, զաւակս, որովհետև Աստուած յայտնի պատուիրանաւ կ'արգելու մեզ ստել. մայրդ քրիստոնեայ մեռաւ։ Երբ վերադարձիս զինքը տեսայ, իւր սիրտն պատրաստ էր ճշմարտութեան սուրբ սերմը ընդունելու. իմ խօսքերս զինքն դարձուցին, և երբ տեսաւ զքեզ աստուածուհւոյն պաշտաման նուիրած, սրտին ցաւն կամաց կամաց մեռուց զինքն։

Հեռացիր, կը հրամայեմ, և մի մութ քսեր փաւտոյայի յիշատակին, եթէ չես ուզեր՝ որ քեզմէ վրէժ խնդրեմ, գոչեց Կոռնելիա ծերունւոյն՝ դուռը մասնանիշ ընելով։

— Կը ցաւիմ վրադ, գուստր փաւտոլայի, և կը ներեմ՝ քեզ, ըսաւ Սնիկեոսոս՝ ռաբի ելնելով և կարեկցաբար նայելով զայրացած վեստեանին տոգոյն երեսը։ Եթէ ծերունւոյ մի խրատուց կարօտիս, առնս գիտես։ Բայց աղօթքներս առաւօտ և երեկոյ պիտի պլանին առ Ամենակալն՝ քեզ համար հաւատաց շնորհքը խնդրելու։

— Սպասէ՛ վայրկեան մի, Սնիկեոսոս, հետդ կու գամ, ըսաւ Դոմիտրիլա։

— Ինչո՞ւ այսպէս շուտ կը մեկնիս, հարցուց Կոռնելիա։

— Որովհետև ես այլ քրիստոնեայ եմ, գլխիկետոս մերժելով՝ զիս ալ մերժած եմ. դար, պատասխանեց տիկինն վեհութեամբ։

Առաջին անգամն էր որ հոովմայեցի հիւսպատոսին կիսն իւր հուստըր կը յայտնէր. նախասինք կը համարէր զայն ծածուկ պահել, երբ քրիստոնեայ քահանայն իրենը յայտնելով՝ ինք զինքը նախատանաց՝ և նոյն իսկ վռնագի կ'ենթարկէր, որովհետև Կոռնելիա բարկութենէն կուրացած՝ կրնար մատնել զնա և կորսնցնել։

Դոմիտրիլայի խոստովանութիւնը լսելով, քրմունին զարմացման աղաղակ մ'արձակեց, և դէմքը ծածկեց ձեռաց մէջ՝ որպէս զի առնոր Սնիկեոսոսի հետ ակնիւր չի տեսնէ։ Երբ առանձին մնաց, չկրցաւ այլ և զսպել զինքն և սկսաւ լալ. ֆրիստոսի պաշտօնէին անտրորութիւնն և արժանապատուութիւնն իւր մտքին մէջ իրարու հակառակ բիւր խորհուրդներ կը յարուցանէին, և զրեթէ կը զրդշար զնա նախատեղուն համար։

Սնի ժամանակ բոլոր այս տխուր մտածումները փարատելու համար տաճար գնաց՝ զաստուածունին պատուելու։

Հեթանոսաց աղօթքներն շատ տարօրինակ էին։ Անոնց բոլոր կարեւորութիւնն կը կայանար բառերը ամենայն ճշգրտութեամբ արտասանելուն մէջ։ Աղօթողն իւր ըսածէն բոլորովին տարբեր բաներու վրայ կրնար մտածել. բայց ըստ իրենց համոզման՝ արտասանութեան փոքրիկ սխալ մի 'ի դերև կը հանէր աղօթքը։ Կայսերք, և յաճախ պատրիկներն իսկ՝ չսխալելու համար անհեթեթ հնարք մի գտած էին, ինչպէս Պլինիոս կը պատմէ մեզ։ Քուրմ մի իրենց առջև աղօթքը կը կարգար, ուրիշ մի ասոր բրած սխալները կ'ուղղէր, և երբորդ մ'այլ սրինգ կը զարնէր, որպէս զի աղօթողն միայն զօրծւոյն խառնաշփոթ ձայնը լսէ։

Կոռնելիոս տաճարը մտաւ, և առանց բառ մի ըսելու սրբազան կրակին վրայ հրկողին՝ բազմին մօտեցաւ, աչերը աստուածուհւոյն վրայ սեւեռած։ Երբ աւարտեց խնդրութեքը, իւր աջ ձեռքը համբուրեց և աջէն դէպ ի ձախ շրջան մ'ըրաւ՝ Նումա Պոմպիլիոսի դրած արարողութեան համեմատ,

այսպէս ձևացնելով արևուն շրջանը երկրիս շուրջը՝ ըստ առողարաշխական կարծեաց այն ժամանակին։ Ետոյ նստաւ, ցուցնելու համար իւր վստահութիւնը առ աստուածունին մատուցած աղօթից կատարման վրայ։ Այս աբարդութենէն վերջ ելաւ տաճարէն և փաբիւլայի ննջարանը գնաց, ուր մինչև քնանալու ժամը կեցաւ։ Յետոյ իւր սենեակը դարձաւ, որովհետև գիշերն հառած էր։ Պառկելէն առաջ անգամ մ'այլ անտառակը գնաց, յուսալով իւր բորբոքող ճակտին համար գիշերուան սիւքին մէջ զովութիւն մի գտնել։

Խոր լուծիւն էր նուիրական շրջափակին մէջ. կը լսուէր միայն աշնան հովէն մղուած չոր տերեւներուն ոռոտփիւնը։ Թափանցիկ ամպ մի կը ծածկէր երկնից կամարը և աստեղաց պայծառութիւնը։ Մերթ ընդ մերթ՝ կահնեաց զագաթը թառած բուխնակներուն տաղտկալի և ողբական երգն գիշերուան խաղաղութիւնը կը վրդուէր։ Տխուր գիշեր մ'էր, ինչպէս նաւասուոյն հրաժեշտի ողջոյնն. և կռուներէիա ոչ բուին ուշ կը գնէր և ոչ այլ չորցած տերեւներուն՝ զորոս կը կռխտէր. մի և նոյն դառն և վշտալից մտածութիւնն պատած էր իւր միտքը։

Երբ քայլելէ յոգնեցաւ, նստաւ, երկինք նայեցաւ և 'ի զուր փնտռեց իւր սիրած աստղը։ Այն ժամանակ խոնարհեց գլուխը և

կաթիլ մի կակծիչ արսօսը գլորեցաւ իւր այտից վրայ. աշխարհն անպատկեր թուէր իրեն, և այս գիշերուան խորհրդաւոր տխրութիւնն իւր կենաց պատկերն էր կարծես։

Թանկարծ երուներէիա սարսափած՝ իւր շուրջը նայեցաւ. կարծես՝ իւր ականջին ցաւագին և հեղձամղձուկ հառաչ մի եկած էր։ Իսկոյն յիշեց Անիկոստոսի բառերը, արագ ոտքի ելաւ և ուզեց փախչիլ. բայց իւր թիկնոցին ծայրն թփի մի ճղին անցաւ։ Սարսափն աւելցաւ, ուզեց աղաղակել, ձայնը խղղուեցաւ։ Վերջապէս աղատեցաւ թիկնոցին ծայրը, և նա արագութեամբ կրցաւ փախչիլ զէպ ի տաճարը, ինչպէս նապաստակ մի որսորդէն հալածուած։

Նոյն վայրկենին մարդ մի ելաւ մացառներէն, և նայելով այն ճերմակ ուրուականին՝ որ մօտ էր աներևութանալու գիշերուան մթութեան մէջ, ըսաւ յուզեալ և ցած ձայնով.

— Մի՛ փախչիր, պաշտպանդ կը հսկէ քու վրայ... Չքեզ ազատելու համար՝ անգութ և նախատական մահուան կը մատնեմ զիս։

Եւ Պարիս սուսերամարտն անցաւ անտառակէն, վայրի կասուի ճարպկութեամբ շքշափակի պատէն զուր ցատկեց և դարձաւ ամփիթատորոն՝ իւր բնակարանը։

Շարայարելի

